

Күүкд улсд хоран халдадг хуучна авъясла ноолдхмн

Даджрдж, харнъгъугъар äмт бääлгъхд нòкд болдгнъ шаджиномд итклгън бääсмн. Хаана йосна цагт куч-кòлсчирин дунд культурн-сургъмджин кòдлмш кегддг уга билä. Күүкд улс ах сургъуль сурдж, научн кòдлмш кех аргъ уга бääсмн. Эрдм-сургъульд күүкд улс берк хятър курдг бääсмн. Зугл цòбкàхàн күүкд улс сургъуль дасдг билä. Болв энунд курлгън, медрл авлгън ик зовлнъгта бääсмн.

Цуг олн келн äмтнä күүкд улсин бääх бääдл-джиргълиг шаджин гнигрулдмн биш. Нам, куч-кòлсч күүкд улсиг оньдин даджрлгънд бääлгъх аргъ хääдмн, уха-седклинь òддлүлшгогъар, күүкд улсиг эрдмтä-сургъульгта болгъшгогъар, амр-тавр бääлгъшгогъар дòрäцүлдмн.

Шаджин нег үлү хальмг күүкд улсиг даджрдг бääсмн. Алдр Октябрьск социалистическ революц болхас урд хальмгт бурхн багшин шаджин икär делгрджäсмн. Бичг-тамгъ эс меддг, харнъгъу хальмг күүкд улсиг бурхн-номар ääлгъäд, хуучн авъясар бääлгъдг бääсмн. Күүкд кун куунд тоолгддгò бääсмн. Òрк-булд кòвун тòрхлä, ик сàн йортад тоолдг билä, кемр күүкн тòрхлä, тер òрк-бул хув-кишг уга òрк-булд тоолгддг бääсмн. Зугл кòвун кун отгиннь болн эцкиннь унъ-тохм дуудулдж чадхмн гидг бääсмн.

Күүкн күүг кергдг бääсмн биш, терүгär кун байрлдг чигн уга, гемтхлänь кун кергддгò, хувднъ даалгъад хайчкдг билä. Тернъ багъ гисн кевтä, чееджинь òскшгон тòлä тавн настагъаснъ авн камзол үмсгдг билä. Күүкд кун дун-шун уга, тагчк, цугъарагъинь сонъсдг, олн дотр сергмдж уга болх зòвтä бääсмн.

12-13 наста бичкн күүк булагъад, байн, медätä белвсн куунд òгдг бääсмн, терүгän бурхн-номин зòвшäl гидж тоолдг билä.

Бичкн бер түрүн òдрäсн авн котнанъ улсиг цугтнъ кундлх, цуг элгн-саднасн хадмнх зòвтä бääсмн. Бийäсн ах күүнä òмнàгъяр гаршго, хадмдан толгъан нүцкн, кòл нүцкн узддгò бääсмн. Залугъан „чи“ идж келдж чадшго, зугл „та“ идж келх, ю келнä—келсинь өркän уга күүцàх зòвтä билä. Òер-булиннь хамгин кунд кòдлмш кех—малан хäläдж асрх, кот кех, аргъс түүх, нань чин. Залунь òнъгрсн цагт òлгдиннь сääнинь хурлд бärдг бääсмн. Ююгъинь келхв, күүкд улс нам залу улсла, медätä улсла хамдан суудж хот уух òв уга бääсмн, залунь болн

наадк улс хотан уугъад цадхла, шавхринь иддж-уух зòвтä бääсмн.

Шаджин номар болхла хальмг күүкд кун залу улсла äдл зòв уга, òрк-булдän болн олн дотр чинр уга бääх зòвтä билä.

Октябрьск революц болхас урд хальмгин күүкд улсин болн нилх күүкдин үкл йир ик билä. Эннъ—камзолин уршг бääсмн.

Күүкд улс дегд ик харнъгъуд, даджрлгънд бääсмн, больниц, тòрлгънä гер гидгигтас меддг бääсм биш. Олн зүсн зовлнъгла, гем-шалтгла харгъад, гүвллгън-цоклгънла харгъад, улгън-медлгчин òлмäд ордг билä. Шаджна закалар даджрддг бääсмн.

Кесг зун джилäс нааран серлтä-ухата улс күүкд улсиг даджрлгънас, мухлаллгънас гаргъхар зүткдж йовсн. Зугл Алдр Октябрьск социалистическ раволуц күүкд улсиг энунäс сулдхсн. Советск йосн болн Коммунистическ партъ күүкд улсиг герин мухла боллгънас, даджрлгънас гаргъхин тускар эркän уга кергтä үүлдвр күүцäсмн.

Күүкд улст социализм тосхкд шунмгъагъар орлхднъ харшлт болдг шаджинд сүзглгъäс, хуучна авъясас сулдхкар мана партъ ноолда кесмн.

Орн-нутгиннь бääдл-джиргълд òдр ирвäs күүкд улс олар орлцдг болв. 1920 джил В. И. Ленин бичлä: „Залхларн, залу улсиг күүцхиг күүкд улс хурдар даск. Сунъгътн, Советд, кòдлмшч күүкд улсиг,—коммунисткс чигн партийн биц чигн“. (Ленинä соч., т. 30, халхнъ 346).

Кезänä-кезänäс нааран зовлнъгин икинъ үздж йовсн күүкд улсин санан-седклнъ күүцв: залу улсла äдл зòвтä, сулдан бääдг джиргълтä, хүвтä-кишгтä болв. Иим хүвтä-кишгтä болдгнъ мана партин нильч мòн. Зугл Коммунистическ партин болн Советск правительствин дòнъгär шаджна авлгънас, диинрүүлгънäs мòлтрäд, коммунистическ обществ тосхлгънд залу улсла äдл зòвтä шунмгъа орлцачнр болв.

Болв, ода күүртл зäрм күүкд улс ном-бурх, шадж, òò-удгъ, медä бääдж äмт меклаг улс иткнä.

Партийн болн советск организацс, мана шунмгъа күүкд улс, тиим күүкд улст оньган òгх зòвтä. Коммунистическ обществд тосхджах мана цагинкергт шадж иткдж-авлгдлгън харш-òшätн болдгинь тиим күүкд улст òргнär цäälгъдж òгх—эркн тòр мòн.

Е. БАРБАЧКОВА.